

Сураи Аҳқоф

Сураи «Аҳқоф» ба ғайри оятҳои 10, 15, ки дар Мадина боқӣ дар Макка нозил шуда, дорои 35 оят аст.

Ин сура дар Макка нозил шудааст. Чун дигар сураҳои дар Макка нозил шуда ин сура ҳам рукни асосии ақидаи мусулмононро, ки имон ба Аллоҳ таъолост, ки бояд бо дилу забон, ба ваҳдонияти Ӯ таъоло имон оваранд, дар бар гирифтааст. Ҳамчунин атрофи масъалаҳои мақсад аз фиристодани пайғамбарон, зинда гардонидан баъд аз миронидан ва аз ҳисобу ҷазои рӯзи қиёмат баҳс мекунад. Сура бо далелҳои қотеъу саҳеҳ, дурустии фиристода шудани Пайғамбари охируззамон (с) ва тамоми пайғамбаронро исбот месозад. Оятҳои аввали ин сура дар бораи нозил шудани Қуръон ва ҳақ будани он ва нодурустии эътиқод ба бутҳо, беқудратии онҳо ва рӯзи қиёмат шафоъат накардани онҳо сухан мекунад. Шубҳаи ширковардагон атрофи китоби Аллоҳ баён гардида, бо далелҳои раднашаванда онҳоро сарқубу муттаҳам мегардонад. Ҳамчунин аз аҳли башар, ки гурӯҳе аз онҳо равандаи роҳи ҳидоят ва дигаре гумроҳу ба залолат дучор омадааст, сухан меравад. Зимнан, аз фарзанди солеҳ, ки ӯ бар имони фитрии хеш мустақим монда, ҳар чӣ қадар солхӯрда шавад ҳам, некӯӣ ба волидайнашро ботақво, иззату иқром, хайру эҳсон зиёд мегардонад, ёд мешавад. Бар хилофи ин аз фарзандони ноҳалаф, ки имони фитрии худро тарк намуда, ба ин сабаб оқи волидайн (падару модар) гардидаанд, намуна оварда мешавад. Ашхосе, ки зинда гардонидани баъд аз мирониданро ҳақиқат надониста, ҳазлу масхара мекунанд, дар ин сура зикр мешаванд.

Ба хоҳири ҳидоят ёфтани қурайшиҳое, ки ба ботлоқи кибру ғурур ғӯтида буданд, аз рӯйи лутфу меҳрубонии хоси Худ Худованди таъоло аз қавмҳои Худ ва Од, вақто ки онҳо ба қуввату нерӯи хеш мағрур шуда дар баҳри куфру фасоду кибр ғарқ гашта, на Аллоҳро шинохтанду на расулони Ӯро, оқибатуламр ба ғазabi Парвардигор гирифтор гашта, ба ҳалокат расиданд, мисол меорад.

Барои ибрати инсонҳои саркашу туғёнкор дар хатми сура аз рафтори чинҳое сухан меравад, ки чун онҳо тиловати Қуръонро шуниданд, дар ҳол имон оварданд, аз рӯзи қиёмат қавми худро бим дода, ба имон овардани ба Аллоҳи яккаву ягона даъват намуданд.

Аз он сабаб сура номи «Аҳқоф»-ро гирифтааст, ки номи маҳалли зисти қавми ҳалокгаштаи Од дар мулки Яман Аҳқоф ном доштааст. Ин буд нигоҳи мухтасар ба мундариҷаи ин сура.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Бисмиллаҳи-р-Раҳмани-р-Раҳим

Оғоз мекунам ба номи Худованде ки беандоза меҳрубону бениҳоят бораҳм аст.

Ҳа, Мӯм. 1.

1. Ҳо, мим. (маънои ин ҳарфҳоро танҳо Худованд медонад)

Маъно ва муроди ин ҳарфҳоро Аллоҳ таъоло Худаш хубтар медонад. Зеро онҳо аз ҷумлаи муташобеҳот (рози нокушода) буда, аҳли суннат ва ҷамоъати мусалмонон ҳангоми тафсири Қуръон аз шарҳи оятҳои муташобеҳ худдорӣ мекунанд. Аммо тафсири муташобеҳот дар баъзе ҳошияҳо ба ҷашм мерасад. Аз ҷумла Имом Қушайрӣ гуфтааст, ки «ҳо»-и «Ҳо мим» ишорат аст ба ҳукми илоҳӣ ва «Мим»-и он киноя аст аз маҷду бузургӣ ва подшоҳии ӯ таъоло. Яъне ҳукми Ҳақ субҳонаҳу ва таъоло ва азамату подшоҳии ӯ бар ҳама чиз комилан шомил аст. Ба «Ҳо мим» қасам, ки:

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ

Таъзили-л-китоби миналлоҳи-л-Ъазизи-л-Ҳақим. 2.

2. Фурӯ фиристодани ин Китоб аз тарафи Аллоҳи пирӯзманду боҳикмат аст.

Яъне ин китоб (Қуръони маҷид) аз назди Худованде, ки дар мулки Худ ғолибу дар санъати Худ ҳақим ва тамоми афъоли ӯ бинобар тақозои ҳикмати ӯст, нозил гардидааст, на аз ғайри ӯ. Чун Қуръон аз назди чунин Зот нозил шудааст, оё инсон метавонад нисбат ба он шакку шубҳа кунад ё ҳукмҳои онро нодида бигирад? Ҳаргиз не!!!

مَا خَلَقْنَا السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى

وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُّعْرِضُونَ

**Мā халақна-с-самāвāти ва-л-арзā ва мā байнаҳумā иллā
би-л-ҳаққи ва аҷали-м мусаммā. Ва-л лазūна кафару
ъаммā унзиру муъризу. 3.**

**3. Осмонҳо ва Заминро ва он чӣ дар миёни онҳост, наёфаридем,
магар бо тадбири дуруст ва то вақти муайян. Ва касоне ки
кофир шуданд, аз он чӣ (ки) тарсонида шуданд, рӯй гардониданд.**

Ақидаи саҳеҳ он аст, ки Худованди таъоло Замину осмонҳо, набототу ҳайвонот, ҳулоса, тамоми мавҷудоте, ки дар Замину осмон ва байни онҳо ҳаст, бе мақсад ва бе ҳикмат наофаридааст. Балки ҳар якеро бо мақсаду ҳикмати хосе арзи ҳастӣ додааст. Ҳикмат аз офариниши онҳо он аст, ки ҳамаи онҳо бар қудрати беинтиҳои Аллоҳ таъоло далолат мекунанд ва тибқи тадбири муайянкардаи Ӯ таъоло дар арсаи вуҷуд як муддати муайян боқӣ монда ва дар охир (рӯзи Қиёмат) кулли онҳо фано хоҳанд шуд. Аммо онҳое, ки ба охирату аҳволи даҳшатбори он куфр меварзанд, тарсонида шаванд ҳам, заррае наметарсанд, аз рӯйи инсоф андеша ҳам намекунанд. Балки аз шунидани чунин суханон бо эъроз рӯйгардон мешаванд ва барои ободии охирати худ омодагӣ намегиранд.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ
أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَتُنُونِ بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِنْ

عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾

**Қул араайтум-м мā тадъўна миҥ дўниллāҳи арўни мā зā
халақу мина-л-арзi ам лаҳум ширкуҥ фи-с-самāвāt.
Иътўни би китāби-м миҥ қабли ҳāзā ав ас̄арати-м мин
ъилмин иҥ кунтум с̄одиқин. 4.**

**4. Бигӯ: «Оё дидед он чиро, ки аз ғайри Аллоҳ мепарастед? Ба ман
нишон диҳед, чӣ чизро аз Замин офаридаанд? Ё онҳоро дар
осмонҳо ширкате ҳаст? Китобе, ки пеш аз ин Қуръон бошад ё
бақияе аз илм (-и пешиниён бошад), агар ростгӯ ҳастед, ба ман
биёред!».**

Зимни ояти мазкур Аллоҳ таъоло ба Ҳабибаш (с) хитоб карда ғўфтааст, ки ай Муҳаммад, ба он мушрикони Макка бигӯ, ки шумо ба ғайри Аллоҳ бутҳоро мепарастед ва даъво доред, ки он бутҳо (наъзубиллоҳ) худоянд, пас ба ман собит созед, ки бутҳои шумо

ягон чизе аз ашёи Замин, ё осмонро халқ карда метавонанд? Магар бутҳои шумо дар офариниши осмонҳо бо Холиқи осмонҳо, яъне бо Худованди якто ширкат варзидаанд? Агар шумо, ки аз бутпарастии худ розӣ ҳастеду ин рафтори худро ҳаққу дуруст мешуморед, пас он китоберо, ки пеш аз Қуръон барои шумо нозил шудааст, агар дар он барои шумо иҷозаи бутпарастӣ дода шуда бошад, ба ман пешниҳод намоед-чи!!! Охир китобҳои аз сӯи Аллоҳ таъоло нозилшуда дар маҷмӯъ ҳама амр аз тавҳид мекунад ва дар ин ҷода инсонро тарбия менамоянд. Ё чизе аз илмҳои нахустин боқӣ мондаасту ба дурустии бутпарастии шумо шаҳодат медиҳад? Агар шумо ба даъвои худ ростгӯ бошед, китобе биёред, ки ба саҳеҳ будани амали шумо, яъне ибодату парастии ғайри Аллоҳ далел шуда тавонад!

Баъдан, Ё таъоло гумроҳии мушрикони баён карда, чунин гуфтааст:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ

الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ﴿٥﴾

**Ва ман азаллу мим-май-ядъу миъ дуниллаҳи ма-л лā
ястаҷибу лаҳу илā явми-л-қийāмати ва ҳум ъан
дуъāиҳим ғофилун. 5.**

**5. Ва кист гумроҳтар аз касе, ки ба ғайри Аллоҳ онеро бихонад,
ки то рӯзи қиёмат ўро иҷобат накунад? Ва бутон аз хондани
онҳо беҳабаранд.**

Аз шахсе, ки бутҳои бечонро парастид мекунад, магар ҷоҳилтару гумроҳтар касе ҳаст? Зеро он бутҳо дуъои ин дуъокунандаҳоро намешунаванд, ҳоҷати ҳоҷатмандонро бароварда наметавонанд ва агар бутпарастон то рӯзи қиёмат нидо кунанд ҳам, бутҳо фарёдраси онҳо намегарданд. Ба ин хотир, ки бутҳо ҷисмҳои бечону беақланд ва на нутқ доранду на мешунаванд! Аз ин дида, магар гумроҳӣ ва ҷоҳилию ҳамоқате ҳаст? Ононе, ки ба чунин беморӣ гирифтанд, аз Аллоҳ мунсарифшудагонанд. Зеро онҳо чунин як махлуқи бечону беихтиёру беқудратро парастид карда, аз онҳо ҳоҷати худро меҳақанд. Бигзор, бутон аз санг бошанд ҳам, вале ҳеҷ гуна ихтиёро дар даст надоранд. Худованд танҳо (фақат) ба фариштагон ва пайгамбарони Худ қудрат додааст, ки онҳо метавонанд садои ҳар чизеро бишнаванд, ё ҳама гуна кореро иҷро

кунанд, лекин бо вуҷуди ин танҳо кореро мекунанд, ки аз сӯйи Аллоҳ таъоло барояшон иҷозат дода шудааст.

Модоме ки чунин аст, аз дасти ин бутҳои беихтиёр ва беақлу бечон чӣ кор меояд? Ҳол он ки онҳо маҳсули ихтироъ ва меҳнати худ инсонҳои мушриканд.

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾

Ва изā ҳушира-н-нāсу кāну лаҳум аъдāа-в ва кāну би ъибāдатиҳим кāфирин. 6.

6. Ва чун мардум (рӯзи қиёмат) ҳашир (ҷамъ) карда шаванд, ин маъбудон барои онҳо душман бошанд. Ва ибодати онҳоро мункир бошанд.

Чун рӯзи қиёмат барои ҳисоби амалҳо тамоми мардум як ҷо ҷамъ карда шаванд, ин бутҳо барои бутпарастон душман мегарданд. Муфасссирон гуфтаанд: «Дар он рӯз Аллоҳ таъоло ба бутҳо ҷон ато карда, онҳоро зинда мегардонад. Бутҳо аз он рӯзи пурдаҳшат тарсида, аз парастишкунандагони худ ва ибодати онҳо то дараҷае безорӣ ҷуста, меғоянд, ки инҳо моро парастиш намекарданд!». Дар сураи «Қасас» низ, ҳамин мазмун омадааст. Дар масъалаи ҷон додан ба бутҳо ва зинда гардонидани онҳо ҷои таъҷуб нест, зеро Аллоҳ таъоло бар ҳама чиз қодир аст.

وَإِذَا تُلِيَ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ

هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾

Ва изā тутлā ъалайҳим айāтунā баййинāтин қoла-л-лазīна кaфару ли-л-ҳaққи ламмā чāаҳум ҳāзā сиҳру-м мубин. 7.

7. Ва чун ба онҳо оятҳои ошқори Моро хонда шавад, касоне ки кофир шудаанд, вақто ки ба онҳо сухани ҳақ (Қуръон) омад (бе ягон андеша), гуфтанд: «Ин сеҳри ошқор аст!».

Вазъу сифати бутпарастон ва мушрикони ин аст, ки ба ҳақ будани Қуръон ва аз назди Аллоҳ таъоло нозил шудани он кофиранд (бовар надоранд). Чун оятҳои Қуръон, ки равшану возеҳанду каломии Аллоҳанд, ба онҳо хонда шавад, ононе, ки кофиранд, аз аввали шунидани оятҳои Қуръон бе фикру тааммул бошитоб меғоянд, ки ин ҳама бе шакку шубҳа сеҳри зоҳири ошқор аст.

أَمْ يَقُولُونَ أَفْتَرَيْنَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ

بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَى بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

**Ам яқулунафтароҳ. Қул унифтарайтуху фа лā
тамликуна ли миналлоҳи шай-ā. Ҳува аъламу бимā
туфиъуна фиҳ. Кафā биҳи шаҳидам байни ва байнакум.**

Ва Ҳува-л-Ғафӯру-р-Раҳим. 8.

**8. Ё мегӯянд: «Он (Қуръон)-ро аз худ бофтааст!». Бигӯ: «Агар
онро аз худ бофта бошам, пас, барои ман аз Аллоҳ чизеро
наметавонед аз азоби илоҳӣ боз доред. Ба он суҳане, ки шумо дар
бораи Қуръон фурӯ меравед (-у таън мезанед), Аллоҳ донотар
аст. Дар шоҳид будан байни ману байни шумо Худованд
кифоякунанда аст. Ва Ёст омӯрзгору меҳрубон!».**

Кофирон дар нисбати Қуръон суҳанҳои гуногуни бемаъниро истифода мекарданд. Аз ҷумла мегуфтанд: «Онро Муҳаммад бофтаву эҷод намудааст». Дар ҳақиқат пурсиши дар ин оят вучуддошта барои онҳое, ки ба Қуръон боварӣ надоранд, як маломату сарзаниши сахте будааст. Аллоҳ таъоло ба Ҳабиби худ (с) гуфтааст, ки ба онҳо бигӯ, ки Қуръон суҳани Худост, агар фаразан ман аз назди худ эҷод карда бошам, албатта, Ё таъоло қодир аст ва нерӯи Ё болои ҳама нерӯҳо басанда аст, маро мавриди азобу иқоб қарор медиҳад. Дар он сурат наҷот додани ман ҳаргиз аз дасти шумо намеояд. Пас чӣ гуна Қуръонро ман аз назди худ мебофтааму барои шумо шуда худро мавриди азоби Аллоҳ таъоло қарор медодаам? Он чӣ шумо мегӯед: «Қуръон сеҳру шеър аст, суҳани Ё таъоло нест, бофтаи Муҳаммад аст» - ёва ғӯист. Онро як сӯ гузоред, фикри охиратро кунед, Аллоҳ таъоло ин суҳанҳоро мешунаваду ҳамаро медонад. Ба он чӣ миёни мову шумо гузашт, ба ин хотир, ки ман ваҳйи илоҳиро бе ҳеҷ чуну чаро, бидуни кадом як тағйир ва таъхир, бе каму кост ба шумо расонидам, Аллоҳ таъоло дар охират шоҳид хоҳад буд. Шоҳидии Ё таъоло барои ману шумо кифояткунанда аст. Иншоаллоҳ, ба манфиати ману ба зарари шумо хоҳад анҷомид. Шумо бошед, суҳани ман ва Қуръонро дурӯғ ҳисобидеду даъво кардед, ки онро ман бофтаам. На! Ҳанӯз вақт ҳаст, Аллоҳ таъоло тавбаи тавбакунандагонро мепазирад ва Ё ғамхори муъминон аст, бо сар задани чунин шубҳаҳо ва гумонҳо ба таври таъҷилӣ шуморо ҷазо нахоҳад дод, балки меҳрубонӣ карда, фурсат медиҳад, то ба худ оеду тавба намоед, шояд омӯрзида шавед.

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرَىٰ مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنَّا نَتَّبِعُ

إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾

Қул ма кунту бидъа-м мина-р-русули ва ма адрӣ ма юфъалу би ва ла бикум. Ин аттабиъу иллā ма йуҳӣ илайя ва ма ана иллā назиру-м мубин. 9.

9. Бигӯ: «Ман аввалин аз пайғамбарон нестам ва намедонам ба ман ва ба шумо чӣ карда хоҳад шуд, пайравӣ намекунам, магар онро, ки ба сӯи ман ваҳй карда мешавад ва нестам ман магар тарсонандаи ошкор!».

Аллоҳ таъоло ба Расули Худ (с) амр кардааст, ки ба он мункирони ҳақ бигӯ, ки чаро ин қадар аз суханони ман безорӣ меҷӯед? Охир ман кадом як чизи наvero барои шумо наовардаву нагуфтаам, балки қабл аз ман ҳам силсилапайғамбарон бо ҳамин таблиғи амри илоҳӣ гузаштаанд. Ман роҳи анбиёи пешинро комил карда, идома медиҳам. Ё таъоло маро аз миёни шумо ба сифати расули Худ интихоб намудааст. Ман низ, вазифаеро ба уҳда дорам, ки анбиёи қабл аз ман ба уҳда доштанд. Он чӣ ба шумо мегӯям, чизи нав нест, такрори роҳи анбиёи пешин аст, вале дар шакли пухтатару комилтар. Ҳайронам, чӣ мушкилие шуморо боис гардида, ки ваҳйи илоҳро қабул намекунед? Ман наметавонам ва ҳам ба ин қодир нестам, ки дар айни замон ва ҳангоми охират аҳволи шумо ва худамро ба ғайри таблиғу даъват ба тафсил маълумот бидиҳам. Зеро ин аз маълумоти ғайбия аст ва донандаи ин маълумот танҳо Аллоҳ таъолост.

Дар тафсири Ибни Касир зимни тарҷумаи ҳиссаи ин оят - “ва мо адрӣ...” чунин омадааст: “Ҳоло амр ҳамин аст, ки ба шумо расонидам, аз ин баъд ман намедонам маро ба чӣ амру ба чӣ наҳй карда мешавад?”

Абӯбакри Ҳазалӣ аз Ибни Аббос ривоят кардааст, ки дар ин ҷо охирати Расулulloҳ (с) дар назар дошта нашудааст. Зеро он ҳазрат (с) медонад, ки дар охират дар Ҷаннат аст, лекин аз сӯи Аллоҳ таъоло ба Расули акрам (с) амри бигӯ «ман намедонам...» ба ҳамин дунё муносибат дорад. Яъне Расули Худо (с) мегӯяд, ки оё ман мисли пайғамбарони гузашта аз ин дунё хориҷ мешавам ё мисли он анбиёи пешин, ки кушта шуданд, ман низ монанди онҳо мешавам ва баъд шуморо замин фурӯ мебарад, ё болои шумо санг мерезад, намедонам.

Ибни Ҷарир чунин фаҳмиши ҳиссаи ояти мазкурро дуруст ва ғайри он маъноро нораво донистанд. Зеро Расули Худо (с) ба охирати худ яқин донанда аст, ки бе шак, худӣ ӯ ва тобеъонаш дохили Ҷаннат мешаванд. Аммо дар дунё бошад, то Аллоҳ (ҷалла ҷалолуҳу) ӯ (с)-ро хабардор насозад, намедонад, ки аҳволи худӣ ӯ ва мушрикони ӯ хоҳад шуд. Ҷамчунин ӯ (с) гуфта наметавонад, ки рӯзе мушрикони Қурайш имон хоҳанд овард ё бар куфрашон боқӣ монда, гирифтори азоби илоҳӣ хоҳанд шуд.

Аз ҳадисе, ки Имом Ҳанбал ривоят кардааст, маълум мегардад, ки чун Усмон ибни Маъъун (р) вафот кард, ӯро бо либосҳои худаш кафан кардаанд. Дар он асно Расули акрам (с) дохили мусибатхона гардиданд. Ман гуфтам, (мегӯяд Уммул Аъло,) «Раҳмати Худованд бар ту! Ӯ таъоло туро ҳурмат кардааст ба чунин рӯзҳо...» Расулulloҳ (с) гуфтаанд: «Аз кучо донистӣ, ки Аллоҳ таъоло ӯро ҳурмат кардааст?». Саҳобия (Уммул Аъло) мегӯяд ман гуфтам: «Падару модари ман фидои ту бод, ба ростӣ ман инро намедонам». Пас Ҳабиби Худо (с) гуфт: **«Ман барои ӯ умеди ҳайр дорам, аммо ман, ки расули Худоам, намедонам, ки ҳатто ба ман чӣ мешавад!»**. Аз ин ҳадис маълум мегардад, ки шахсеро бо қотиъият «ту ҷаннатӣ ҳастӣ» гуфтан аз рӯйи одоб нест, магар шахсонеро, ки дар боби ҷаннатӣ будани онҳо далели шаръӣ вуҷуд дошта бошад. Аз ҷумла, саҳобагон, ки таҳти дарахти Ризвон бо Расулulloҳ (с) байъат кардаанд, даҳ ёри биҳиштӣ, ҳафтод қории Қуръон, ки дар чоҳи Маъунат ном мавзеъ аз дасти душман ба ҳалокат расидаанд, Зайд ибни Ҳориса, Ҷаъфар ибни Рувоҳа, Билол ва монанди онҳо. Худо аз ҷумлаи онҳо розӣ шавад. (Ибни Касир).

Хонандаи мухлис, шарҳи як қисми ояти мазкур бо тарҷимаи ҳадис бо таври мухтасар пешкаши шумо гардид. Дар давоми оят Аллоҳ таъоло ба Ҳабиби Худ (с) фармудааст, ки бигу ай Муҳаммад, вазифаи ман тобеъи ваҳйи илоҳӣ будану бидуни ҳеҷ як камсозӣ ё иловакунӣ бо пуррагӣ онро ба шумо расонидан аст. Ман омадаам, то ба воситаи оятҳои равшану возеҳ ва бо муъҷизаҳои зоҳир шуморо аз рӯзи охират бим диҳам ва вазифаи худро иҷро кунам. Шумо ё ба таблиғи ман гӯш фаро медиҳеду ба он амал мекунед ва ё аз амру боздошти ман саркашӣ мекунеду дурӣ мечӯед. Ин дар ихтиёри ман нест. Вазифаи ман ба шумо расонидан ва ҳидоят аз ҷониби Ӯ таъолост.

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ ۖ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي

إِسْرَءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِ فَأَمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾

**Қул араайтум иӢ кӑна мин ӡиӢдиллӑҳи ва кафартум биҳи
ва шаҳида шӑҳидум миӢ банӢ ИсроӢла ӡалӑ миӢшлиҳи фа
ӑмана вастакбартум. Инналлоҳа лӑ яҳди-л-қавма-ӡ-
золимӢн. 10.**

10. Бигӯ: «Бубинед, агар Қуръон аз назди Аллоҳ бошад ва шумо ба он кофир шудаед ва ҳол он ки гувоҳе аз бани Исроил бар ҳақ будани чунин Китоб гувоҳӣ доду имон овард ва шумо такаббур кардед (-у имон наовардед, оё шумо золим нестед?). Албатта, Аллоҳ қавми золибро ҳидоят намекунад».

Аллоҳ таъоло дар ин оят фармудааст, ки ай ҳабиби Ман (с), ба он инкоркунандагон бигӯ, ки эй ҷамоъаи мушрикони, ин Қуръон каломи Раббонист, шумо онро дурӯғ мешуморед, бе шак, шумо кофир шудед. Бигӯед! Ҳоли шумо чӣ хоҳад шуд? Ҳол он ки яке аз олимони оқилу боинсофтари бани Исроил ба сидқи Қуръон шоҳидӣ дод ва ба ҳақ будани он имон овард! Шумо бошед, ҳеҷ нест ки аз кибрварзӣ бозистеду имон биёред. Оё шумо бо ин зулме, ки бар нафсҳои худ раво мебинед, медонед, ки дар қиёмат ҳоли шумо чӣ мешуда бошад? Албатта, сухани Аллоҳ таъоло ҳақ аст, ки Ӯ таъало агар қавми золим дар золимии хеш боқӣ бимонанд, ҳеҷ гоҳ онҳоро ҳидоят намекунад.

ҚИССАИ ОЛИМИ БАНИ ИСРОИЛ

Ривоят шудааст, ки чун Расули Худо (салаллоҳу алайҳи васаллам) ба Мадина ҳиҷрат кард, яке аз олимони забардасти онвақтаи яҳуд Абдуллоҳ ибни Салом барои имтиҳон ба назди Расулуллоҳ (салаллоҳу алайҳи васаллам) омад ва аз мушоҳидаи чеҳраи мубораки Он ҳазрат (салаллоҳу алайҳи васаллам) дарёфт, ки аз чунин шахс дурӯғ пайдо намешавад. Чун андаке тааммул варзида таҳқиқ намуд, ба яқин донист, ки он набие, ки интизорааш буданд, ҳамин аст. Пас, ба Расулуллоҳ (с)-ро гуфт: «Ман туро аз се чиз суол хоҳам кард, ки ҷавоби онро ба ҷуз набии Аллоҳ касе гуфта наметавонад. Якум шарту нишонаҳои аввалини рӯзи қиёмат, дуюм чун аҳли Ҷаннат бори нахуст ба таъом ошомидан шурӯъ

мекунанду онро тановул мекунанд, он кадом таъом аст ва сеюм чист, ки гоҳо фарзанд ба модару гоҳо ба падар монандӣ дорад?».

Чун ба се суоли худ ҷавоби қаноатманд гирифт, гуфт: «Шаҳодат медиҳам дар ҳақиқат ту Расули Худо ва ҳақ ҳастӣ...» (Худованд аз ӯ розӣ шавад). Абдуллоҳ ибни Салом, он олими яҳудӣ ақли Худододро дар мавқеи худ кор фармуд, ҳақро аз ботил ҷудо намуд ва мусулмон шуд. Ӯ қаблан аз китоби Аллоҳ, яъне «Таврот» нишонаҳои рӯзи қиёматро хондаву бо сифати расули Аллоҳ (с) ошно буд ва рисолати ӯ (с)-ро шинохт ва худро ба роҳи рост андохт. Аммо дигарон бошанд, бар нафсҳои худ зулму ситам карда, ҳақро нашинохтанд ва бар куфри хеш боқӣ монданд. Худованд чунин тоифаро ҳидоят намекунад. Қиссаи Абдуллоҳ ибни Салом (р) ва ҷавоби саволҳои ӯ дар китоби Саҳеҳи Бухорӣ ба тафсил ривоят шудааст.

Аллоҳ таъоло бори дигар бо оятҳои зер бар мушрикони зарба зада, ин оятҳоро чун раддия истифода мебарад.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ وَإِذْ

لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَيَسْأَلُونَ هَذَا إِنْكَ قَدِيمٌ ﴿١١﴾

Ва қола-л-лазӣна кафару лил лазӣна āману лав кāна хайра-м mā сабақунā илайҳ.Ва из лам яҳтаду бихи фа саяқулуна ҳāзā ифкун қадим. 11.

11. Ва гуфтанд ононе ки кофир шуданд, дар ҳаққи ононе, ки имон оварданд: «Агар (ин дин) беҳтар мебуд, шумо бар мо пешгузарӣ намекардед». Ва чун ба он ҳидоят наёфтанд, пас, акнун мегӯянд: «Ин дурӯғи қадим аст!».

Баъди имон овардани Абдуллоҳ ибни Салом (р) кофирони Макка дар ҳаққи муъминон гуфтанд, ки агар ин дину Қуръон неқ бошад, ҳеҷ гоҳ заъифону фақирон ва ғуломон дар қабули он аз мо дида пешдастӣ намекарданд. Ҳол он ки мо назар ба онҳо дар ақлу заковат ва дорой хеле болотарем. Муроди онҳо аз гуфтани калимаи «ғуломон» ҳазрати Билолу Аммор, Суҳайб, Хабоб (р) ва амсоли онҳо буд (аз Ибни Касир). Мушрикҳои Макка бо Қуръон, ки китоби Аллоҳ ва мӯъҷиза будани он баръало зоҳиру ошкор аст, ҳидоят наёфтанд. Балки онҳо чунин ақида карданд, ки Қуръон суҳанҳои дурӯғи қадима буда, аз пешиниён боқӣ мондаву бофтаву эҷоди Муҳаммад аст. Аммо ӯ (с) онро ба Аллоҳ нисбат медоду ба

мардум пешниҳод мекард ва худро фиристодаи Худо муаррифӣ менамуд.

Хулоса, мушрикони бо чунин ақидаи ботил аз Қуръон рӯйгардон ва бар куфри хеш устувортар шуданд.

وَمِنْ قَبْلِهِ كَتَبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا

عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَيُذْشِرَ لِلْمُحْسِنِينَ

Ва миён қаблиҳи китāбу Мӯсā имāма-в ва раҳмаҳ. Ва ҳазā китāбу-м мусаддиқу-л-лисāнан ӯарабиййа-л ли юнзира-л-лазйина ӯаламу в бушро лил муҳсинин. 12.

12. Ва ҳол он ки пеш аз ин (Қуръон) Китоби Мӯсо (Таврот) пешво ва раҳмат буд. Ва ин (Қуръон) Китобе аст тасдиқкунанда(-и Таврот) ба забони арабӣ, то ононеро, ки зулм карданд, битарсонад ва барои мужда додани некӯкорон омада аст.

Мушрикон бо ин фаҳмиши кӯркӯронаи хеш ноком монданд. Зеро ӯ таъоло қабл аз Қуръон китоби «Таврот»-ро ба ҳазрати Мӯсо (а) нозил карда буд. Пешиниён Мӯсо (а)-ро барои дарёфтани роҳи росту дини Аллоҳ таъоло ва шариъат ҳамчун пешво қабул карда буданд. Албатта, «Таврот» дар замони худ барои шахсе, ки ба он имон овард, тибқи фармудаи вай амал кард, як раҳмати илоҳӣ буд. Онҳо аз ин ки дар «Таврот» сифати Пайғамбари мо баён ёфта буд, огоҳӣ доштанд ва омадани ӯ (с)-ро интизорӣ мекашиданд. Мушрикон аз бефаросатии худ Муҳаммад (с)-ро напазируфта, ҳанӯз гумон доштанду мегуфтанд, ки агар Қуръон хайр мебуд, дар қабули он ҳеҷ кас аз мо пеш намегузашт. Ҳол он ки аз омадани пайғамбари охируззамон «Таврот» ин башоратро чанд сол қабл дода буд. Аз мушрикҳо пурсида шавад, ки агар шумо ба китоби Аллоҳ будани «Таврот» ва ба ҳазрати Мӯсо (а) нозил шудани онро тасдиқ мекунед, пас чаро ҳукми онро қабул надоред? Охир Қуръон китоби бузурги Аллоҳ ва китобҳои пешинро тасдиқкунандаву перомуни онҳо ҳарфзананда аст. Забони Қуръон забони фасеҳу равони арабӣ аст, бо бурҳону далел ва тарзи баёну муъҷизоти худ аз тамоми китобҳои пеш аз он омада, ҳатто аз «Таврот» ҳам, комилтар аст. Шумо, ки ба чунин китоб бовар надоред, пас ба кадом китоб имон меоред?

Хулоса, Қуръон бо забони фасеҳу равони арабии аҳли Макка навишта шуда онҳоро аз азоби Ҷаҳаннам тарсонанда аст. Локин

кофирони Макка дар нисбати нафсҳои худ золим ҳастанд, дигар ҷои узр барои онҳо намондааст. Аммо барои муъминҳои муҳсину парҳезгор башоратест ба ҷаннатҳои пурнеъмат, ки он ҷо мақому макони онҳо хоҳад буд. Валлоҳу аълам.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

تَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾

Инна-л-лазӣна қолӯ Раббуналлоҳу сӯммастақомӯ фа лā хавфун ъалайҳим ва лā ҳум яҳзанун. 13.

13. Албатта, ононе ки гуфтанд: «Парвардигори мо Аллоҳ аст!», баъд аз он бар он собит монданд, пас, бар онҳо тарсе нест ва онҳо ғамгин нашаванд.

Ў таъоло зимни ояти боло аҳволи дурӯғпиндорандагони Қуръону Расули Худ (с)-ро баён намуд ва дар муқобили онҳо сифати муъминони муҳсинро низ зикр кард, пас барои муттақиён чунин мужда расонд, ки онҳоеро, ки ба забон иқрору ба дил тасдиқдоранд, мегӯянд: «Парвардигори мо Аллоҳ аст» ва ба қавли хеш собиту боқӣ мондаанду амалҳои солеҳро анҷом медиҳанд, рӯзи охират ягон тарсу ҳарос дунболгирӣ нахоҳад кард ва онҳо аз он чизе, ки дар дунё накарда гузаштаанд, ғамгин нахоҳанд буд.

أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءٌ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

Улāика асҳāбу-л Ҷаннати ҳолидӣна фиҳā ҷазāам би мā кāну яъмалун. 14.

14. Он гурӯҳ аҳли Биҳиштанд, бинобар ҳасби он ҷӣ, ки амал мекарданд, дар он ҷовидон подош дода шаванд.

Сифати он ҷамоъае, ки дар ояти боло зикрашон рафт, муъминоне мебошанд, ки дар дини худ мустақим ҳастанд. Онҳо аз аҳли Ҷаннат буда, дар он ҷовидон мемонанд. Аллоҳ таъоло аз рӯйи фазлу раҳмати Хеш ба онҳо барои амалҳои писандидае, ки дар дунё анҷом доданд, Ҷаннат ва неъматҳои онро чун подоши амалҳояшон додааст. Оятҳои аввали сура тавҳиду ихлос дар ибодат ва истиқомат дар роҳи ростро баён карданд, ҳоло ояти зер аз неқӯй ба падару модар сухан меронад.

وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا ۚ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ

كُرْهًا وَحَمْلُهُ، وَفِصْلُهُ، ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ، وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي ۖ إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ

وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾

Ва вассайна-л-инсана би валидайхи иҳсана. Ҷамалатху уммуху курҳа-в ва вазаъатху курҳа. Ва ҷамлуху ва фиёлуху ғалаъуна шаҳро. Ҷамтӣ иза балага ашуддаҳу ва балага арбаъина санатан қола Рабби авзиънӣ ан ашкура ниъматака-л-латӣ анъамта ғалайя ва ғала валидайя ва ан аъмала солиҳан тарзоҳу ва аслиҳ ли фи зуррийятӣ. Инни тубту илайка ва инни мина-л-муслимин. 15.

15. Ва инсонро амр кардем, то ки ба падару модари худ некӯӣ кунад. Зеро модар ӯро (дар батни худ) бо машаққат бардошт ва ӯро бо машаққат зоид. Ва муддати ҷамли ӯ ва ҷудо кардани ӯ аз шир сӣ (30) моҳ аст. Чун инсон ба камоли қуввати худ ва ба синни чиҳилсолағӣ расид, гуфт (бояд бигуяд): «Парвардигори ман, маро ба ин илҳом кун, ки неъматӣ туро, он неъмате, ки бар ман ва бар волидайнӣ ман (аз шафқат) инъом кардаӣ, шукр кунам ва ин ки ба кори некӯ амал кунам, то ки ӯро биписандӣ. Ва барои ман дар авлодам салоҳият бахш. Албатта, ман ба сӯи Ту тавба (руҷӯъ) кардаам ва ман аз фармонбардоронам».

Дар ояти мазку ризои Аллоҳ таъоло дар ризои волидайн ва ноҳушии ӯ таъоло дар ноҳушии падару модар якҷо арзёбӣ мешавад, яъне Аллоҳ таъоло ҳаққи онҳоро ба ҳаққи Худ дар як радиф қарор додааст. Аз ҷумла инсонро бо таъкид амр намудааст, ки падару модари худро азиз дониста, ба онҳо некӯӣ кунад. Зеро модар бо машаққату заҳмати зиёд фарзандро дар батни худ мебардорад ва бо ранҷу меҳнати афзун ӯро ба дунё меоварад. Ин муддати кӯтоҳ нест. Муддати ҷамли ӯ ва ширдиҳии кӯдак сӣ моҳ, яъне дуним солро ташкил мекунад. Ин айёмест, ки

модар мушкилоти зиёдеро аз сар мегузаронад. Чун тифли навзод дар зер парастории модар ва ризои Аллоҳ таъоло ба воя мерасад ва бо имони мустаҳкам ба чиҳилсолағӣ қадам мегузорад ва ин ҳамон вақт аст, ки ақли ӯ баркамол мегардад ва аз нав ба Парвардигори худ рӯй меораду меғӯяд, ки ай Парвардигори ман, илҳом кун маро, то шукри он неъматҳое, ки бар ману волидайнӣ ман, ки маро аз хурдсолӣ парвариданд, арзонӣ доштӣ, ба ҷо биёварам ва ба иҷрои амалҳои солеҳ, то аз ман розӣ шавӣ, муваффақ гардон. Муъмини ҳақиқӣ бо амалҳои солеҳи худ кифоя накарда, балки дар ҳақи зуррияти худ, ки зуррияти солеҳ бахти бузург аст, меғӯяд, ки Парвардигоро, зуррияву насли маро аз ҷумлаи солеҳон бигардон. Эй Парвардигори ман, тавба кардам ба сӯи Ту ва ман аз ҷумлаи фармонбардорони исломии ростини туам!

Инсони некбахт касест, ки эҳсонеро, ки Аллоҳ таъоло ба ӯ ва волидайнӣ ӯ сазовор дидааст, дарк мекунад, ба қадри онҳо мерасад, доимо шукр мекунад ва пайваста мекунад амалҳои солеҳу корҳои писандидаро ба ҷо биёрад. Ҳамчунин аз Парвардигори худ тафвиқ меҷӯяд, дар ҳақи волидайнӣ худ дуҳои хайр меғӯяд. Агар дар нисбати Аллоҳ ё бандагонӣ ӯ таъоло кӯтоҳие аз ӯ сар зада бошад, аз он тавба мекунад. Аз роҳи тавозӯ ва бандагӣ муҳлисона фармонбардорӣ менамояд. Аллоҳ таъоло муносибати худро бо чунин бандагон дар ояти зерин баён мекунад.

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي

أَصْحَابِ الْجَنَّةِ ۖ وَعَدَ الصَّٰدِقُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ

**Улّاика-л лази́на натақаббалу ʔанҳум аҳсана ма ʔамилу
ва натаҷавазу ʔан саййиāтиҳим фӣ асҳāби-л-Ҷаннаҳ.**

Ваъда-с-сидқи-л-лази́ кану ӯӯъадун.16.

16. Он ҷамоъат ононеанд, ки Мо аз онҳо некӯтарин аъмоли онҳоро қабул мекунем ва аз бадихоии онҳо дармегузарем (ин ҷамоъат) дар аҳли бихиштиён дохиланд, он ҷӣ ба онҳо ваъда дода мешуд, ваъдаи рости Аллоҳ аст.

Аллоҳ таъоло фармудааст, ки Мо тоъат ва амалҳои савоби ҷамоъатеро, ки дар ояти боло зикрашон гузашт, қабул карда, ба онҳо подоши арзанда хоҷем дод. Саҳву хатоҳои содиркардаи онҳоро афв месозем ва онҳоро аз ҷумлаи аҳли Ҷаннат мегардонем. Бо афви гуноҳҳо ва бо мағфирати худ мо эшонро

иззату икром мекунем. Ин қабули амалҳои солеҳ ва гузашту афви гуноҳон як ваъдаи сидқу ростест, ки Мо ба воситаи расуламон барои онҳо дода будем.

Чун ҳоли шахси дар ҳаққи падару модар некӯикунамандаро Худованди мутаъол зикр намуд ва аз ин амал баҳрабардории онҳоро баён фармуд, дар баробари ин аз оқибати нохуши фарзандони ноҳалаф суҳан карда гуфт:

وَالَّذِي قَالَ لَوْلَا إِلَهُهُ لَمَّا آتَاكُمْ أَتَعِدَانِي أَنْ أَخْرَجَ وَقَدْ خَلَّتِ الْقُرُونُ

مِنْ قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللَّهَ وَيْلَكَ ءَأَمِنَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا

هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ

**Ва-л-лази қола ли валидайҳи уффи-л-лакӯмā
атаъидāнини ан ухраҷа ва қад халати-л-қуруну миң
қаблӣ ва ҳумā ястағиṣāниллāҳа вайлака āмин инна
ваъдаллоҳи ҳаққун фа яқулу мā ҳāзā иллā асāтиру-л-
аввалӣн. 17.**

**17. Ва ононе ки ба падару модари худ гуфтанд: «Уф бар шумо».
(аз ҳар дуӣи шумо безорам), оё маро ваъда медиҳед, ки аз қабр
бароварда мешавам, ҳол он ки гурӯҳи бисёр гузаштаанд?». Ва он
ҳар ду фарёд кунанд ва бояд гӯянд: «Вой бар ту, ба Аллоҳ имон
биёр, ки албатта ваъдаи Аллоҳ рост аст», Пас мегӯяд: «Нест ин
ваъда, магар афсонаҳои пешиниён!».**

Дар қатори фарзандони хуштолеъ, Аллоҳ таъоло сифтаи фарзандони нолоиқ, беадаб ва ноҳалафу нофармонбардорро чунин баён кардааст. Мешавад, ки волидайн агар фарзандонро ба сӯйи имон даъват намоянд, фарзандон ба ҷои тасдиқ онҳоро озору изо медиҳанд. Ба падару модари худ ба шиддат мегӯянд, ки магар шумо ба ман ваъда медиҳед, ки аз сари нав баъди ғавтиданам боз зинда мешавам? Ҳол он ки аз рӯзе инсон офарида шуд, мардуми беҳисоб олами фониро падруд гуфтанд, вале ҳеҷ нест, ки яке онҳо зинда шавад! Модоме чунин аст, ман чӣ сон ба суҳанони шумо бовар намоям? Аз рӯйи меҳре, ки волидайн нисбат ба фарзанди хеш доранд, фарёди ҷонсӯз мебароранд мегӯянд, ки ё Аллоҳ, ин фарзанди моро ба имон овардан ҳидоят намо! Баъд бо таассуф ба ҷигарбанди худ мегӯянд, ки э вой бар ту! Ба Аллоҳ ва расулони Ӯ имон биёр! Албатта, ваъдаи Аллоҳ рост аст. Омадани

ҳар чиро, ки ваъда додааст, ҳатман ба вуқӯъ меояд. Ту ба зинда гардонидан баъд аз миронидан бовар кун ва вуқӯъи онҳоро тасдиқ намо! Зинда гардонидани баъд аз миронидан ҳақ асту рост ва дар вақти муайяншудае, ки танҳо ба ӯ таъоло маълум аст, зоҳир мегардад. Он рӯз натиҷаҳои кори худро хоҳӣ дарёфт. Агар фарзанди шӯхчашми гуннаҳкор ҳақ будани зинда гардонидан баъд аз мирониданро инкор карда, ба падару модар гӯяд, ки он чизе, ки шумо мегӯед, ҳама хурофоту афсона ва бофтаҳои пешиниён аст ва онҳо бе ҳеҷ асосе ин афсонаҳоро дар китобхояшон дарҷ намудаанд, чунин фарзанд оқи волидайн аст.

Инсон чун ба синни чиҳилсолагӣ расид, ақли ӯ ба камол мерасад, аз ин рӯ бар ӯ бори дигар бо азми қавӣ ва рост таҷдиди (нав кардани) тавба ва инобат ба даргоҳи Аллоҳ таъоло лозим аст. Аз мазмуни ояти карима чунин бармеояд, ки падару модар барои мустаҳкам намудани ақидаи фарзанд бояд ҷаҳду талоши зиёдро ба харҷ бидиҳанд, то бошад, ки фарзанд аз гумроҳӣ хориҷ гашта, рӯй ба сӯйи рушду ҳидоят биёрад. Вагарна як умр гунаҳкор ва оқи волидайн боқӣ мемонад. Хонандаи муҳтарам, худ қазоват кунед он волидайне, ки худро мусалмон меҳисобанду дар умри худ боре ба фарзанд насиҳат ва ба сӯйи имон даъват намеkunанд, ҳатто дар фикру хаёлашон чунин насиҳатҳо намеояд, оё ҳаққи волидайниро адо кардаанд?

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أَمْرٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ

الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾

Улаїка-л-лазїна ҳаққа ъалайҳиму-л-қавлу фї умамин қад халат мин қаблиҳим-м мина-л-чинни ва-л-инс. Иннаҳум кāну хосирїн. 18.

18. Он ҷамоъат касонеанд, ки ваъдаи азоб бар онҳо собит шудааст. Онҳо аз ҷумлаи умматҳое ҳастанд, ки пеш аз онҳо аз ҷинон ва аз одамиён гузаштааст. Батаҳқиқ, онҳо зиёнкор буданд.

Аҳли Дӯзах будани касоне, ки сифаташон дар ояти боло зикр шуд, ҳаққасту собит аст, онҳо шахсони гунаҳкоранд. Зеро қавми инсу ҷинни пешгузашта, ки соҳиби чунин сифатҳои бад буданд, низ маҳкум ба азоби нори Ҷаҳаннам шуданд, ҳамаи онҳо аз ҳамин ҷумлаанд.

Албатта, шахсоне, ки қиёмату ҳисобу ҷазоро инкор карда, куфр меварзанд, аз зумраи зиёнкоронанд ва охираташон хароб аст. Зеро Аллоҳ таъоло тухми имонро дар дили ҳар як инсон ба таври фитрӣ коштааст, аммо ин сиёҳбахтони беҳабар онро зоеъ карданд, ки аз ин дида, зиёни бештари дигаре вучуд надорад.

وَلِكُلِّ دَرَجَتٌ مِّمَّا عَمِلُوا وَلِيُوفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

Ва ли кулли^н дараҷātu-м мим mā ъамилу^н. Ва ли юваффияҳум аъмāлахум ва ҳум лā юзламун^н. 19.

19. Ва аз барои ҳар гурӯҳ, ба ҳисоби он чӣ, ки амал кардаанд, дараҷаҳост, то ҷазои амалҳояшонро пурра дода шавад ва онҳоро ситам карда нашавад.

Яъне барои кулли инсонҳо, хоҳ аҳли имон бошад ва ё аҳли ғайри имон, аз рӯи амалҳое, ки дар дунё анҷом додаанд, мақому мартабаву дараҷа муқаррар карда шудааст. Масалан, мақоми муъмин дар Ҷаннати олий ва кофир дар Ҷаҳаннами софил (поён) аст. Тавре мебинем, дараҷаи онҳо як нест. Чунин мартабадиҳӣ, яъне ҷазо ва подош бар ивази амалҳои бандагон, албатта, сурат мегирад.

Дар муайян намудани дараҷаи подоши амалҳои инсонҳо, яъне ба муъминон додани савоб ва ба азоб гирифтор кардани кофирон ҳеҷ гуна гузариш аз ҳадди муайян нест ва ба ҳеҷ кас аз будаш зиёд ҷазою ситам карда намешавад. Зеро Аллоҳ таъоло золим нест. Ҳар як инсон мувофиқи амали дар дунё содиркардааш мукофот ё ҷазо мегирад.

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمْ

الدُّنْيَا وَأَسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ

تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

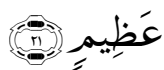
Ва яема юъраъу-л-лазӣна кафару ъала-н-нāри азҳабтум таййибāтикум фи ҳйāтикуму-д- дунйā вастамтаътум бихā фа-л-яема тучзавна ъазāба-л-хуни би mā кунтум тастакбирӯна фи-л арзи би ғайри-л-ҳаққи ва би mā кунтум тафсуқун^н 20.

20. Ва рӯзе, ки бар оташи касонеро, ки кофир шуданд, пешниҳод карда шавад (ба онҳо гуфта шавад): «Ба неъматҳои лазизу покиза дар зиндагонии дунё машғул шудеду аз онҳо нафъ гирифтед. Пас, имрӯз, ба сабаби он ки дар Замин ба ғайри ҳақ тақаббур ва фосиқӣ мекардед, шумо бо азоби хоркунанда ҷазо дода мешавед».

Аллоҳ таъоло дар ин оят фармудааст, ки ай Ҳабибам (с), кофиронро аз он рӯзе, ки аз оташи Ҷаҳаннам парда бардошта шуда, ба онҳо арз карда мешавад, хотиррасон намое. Яъне, ҳангоме ки онҳоро ба Ҷаҳаннам наздик меоранд ва онҳо Дӯзахро наззора мекунанд, ба онҳо гуфта мешавад, ки дар дунё ҳар қадар меҳостед аз лаззатҳо ва шахватҳо бархурдор гардидед, барои онҳо умри худро беҳуда зоеъ намудед, охиратро аз ёд бурдеду ғафлат варзидед, аз азобу иқоби Аллоҳ натарсидед, акнун аз некиҳои охират барои шумо насибае нест. Чун шумо дунёи фониро аз дунёи боқӣ беҳтару бартар донистед, мутақаббиру фосиқ шудед ва аз тоъати Аллоҳ таъоло хориҷ гардидед, акнун шумо бо саҳттарин тарз азоб карда мешавед.

﴿وَأَذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَّتِ الْبُيُوتُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ

عَظِيمٍ﴾

✽ **Вазкур аҳо Ёадин из аъзара қавмаҳу би-л-Аҳқофи ва қад халати-н-нузуру мий байни ядайҳи ва мин халфиҳи алла таъбудӯ иллаллоҳа иннӣ аҳофу ъалайкум ъазāба явмин ъазīm. 21.**

21. Ва бародари қавми Од (Худ)-ро ёд кун, вақто, ки қавми худро ба (дар) мавзеи Аҳқоф битарсонид ва батаҳқиқ тарсонандагон пеш аз вай ва баъд аз вай низ гузашта буданд, - ба ин ки (гуфт): «Ибодат накунед, магар Аллоҳро, албатта, ман бар шумо аз (гирифтор шудани) азоби рӯзи бузург метарсам!».

Аҳқоф регтеппаҳои бузурги дароз ё шаҳрест, ки қавми Оди мулки Ирам дар он ҷо сукунат доштанд.

Ӯ таъоло ба Ҳабиби Худ (с) фармудааст, ки ба ин мушрикони қиссаи қавми Одро, ки ҳазрати Худ (а) расулашон буд, хотиррасон

бикун, шояд ибрат бигиранду ба худ биоянд. Аз чӣ ибрат бигиранд? Аз муносибати ҳазрати Ҳуд (а) ва он қавми саркаш. Яъне расули Аллоҳ Ҳуд (а) қавми худро бо пешниҳоди далел ва зоҳир кардани муъҷиза ба имон овардан даъват кард. Он азизи Худо (а) дид, ки қавми Од, ба доми шақоват (гуноҳ) даромадаанд, то ин ки онҳоро аз ин вартаи ҳалокат раҳо созад ва онҳо аз нури офтоби саодат баҳраманд гардида, ризои Офаридгори хешро ҳосил кунанд ва охираташонро обод созанд, тибқи амри Парвардигори худ бисёр ҷаҳду талоши намуд. Вале ҳеҷ набуд, ки он бадбахтон аз фиристодаи Аллоҳ пайравӣ намоянд. Ҳол он ки дар сарзамини онҳо пеш аз ҳазрати Ҳуд (а) дигар расулон низ, гузашта буданд, ки ҳамин вазифаи ҳазрати Ҳуд (а)-ро ба уҳда доштанд. Аммо ин туғёнгарон хулосаи даркорӣ бароварда наметавонистанд. Фиристодаи Худо аз гумони онҳо хабардор шуда гуфт, ки чун шумо ғайри Аллоҳ таъолоро мепарастед, метарсам, ки дар рӯзи даҳшатбори қиёмат ба азоби саҳти Аллоҳ гирифтор мешавед.

قَالُوا أَجِئْنَا لِنَتَفَكَّنَا عَنْ ءِٰهٖتِنَا فَآتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنْتَ مِنْ

الصّٰدِقِيْنَ ﴿٢٢﴾

Қолӯ аҷиътанā ли таъфиканā ъан āлиҳатинā фаътинā би ма таъидунā ин кунта мина-с-содиқин. 22.

22. Гуфтанд: «Оё пеши мо омадаӣ, то моро аз ибодати маъбудонамон боздорӣ? Пас, агар аз ростгӯён ҳастӣ, ба мо он чӣ ваъда медиҳӣ, биёр!».

Вақто ки ҳазрати Ҳуд (а) он қавми аз худрафтаро бим доду аз азоби Аллоҳ таъоло тарсонид, онҳо дар ҷавоби ӯ (а) гуфтанд, ки эй Ҳуд, ту омадӣ, ки моро аз ибодату парастии худоҳоямон боздорӣ? Мо аз роҳи падарони худ рӯйгардон намешавем, чӣ ин қадар моро метарсонӣ? Агар ту ростгӯ бошӣ, азоберо, ки ваъда мекунӣ, бар сари мо биёр! Агар аз дастат меомадагӣ бошад, осмонро бар сари мо андоз...

Ҳамин тавр, бо суханони гуногун Ҳуд (а)-ро масхара мекарданд. Аммо ӯ (а) бо ин мутақаббирони дағал муомилакунанда бо одоби пайғамбарии худ муомила карда, вазифаи худро идома медод ва мегуфт:

قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي أَرَأَيْكُمْ قَوْمًا

تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾

Қола иннама-л-ълму ъиндаллоҳи ва убаллиғукум-м ма урсилту биҳи ва лакинни арокум қавман тачҳалун. 23.

23. Гуфт: «Ҷуз ин нест ки илми он назди Аллоҳ аст ва ман ба шумо онро мерасонам, ки ҳамроҳи он фиристода шудаам, валекин ман шуморо гурӯҳи нодон мебинам!».

Ҳазрати Ҳуд (а) ба онҳо гуфт, ки илми кай саршавии вақти азоб назди ман нест, ин илм назди Парвардигори ман аст. Аммо ман барои шумо ба сифати хабаррасон омадам. Иҷрои вазифаи расулони Аллоҳ аз ҳамин иборат аст ва ман онро иҷро намудам. Лекин ман шуморо бисёр ҷоҳилу гумроҳашта ёфтам. Шумо азоби илоҳиро бар зарари худ бидуни таъхир хоҳонед, ин нишонаи нодонию ғафлатзадагии шумост.

Бинобар услуби сураи «Аҳқоф» бо ин оят кашмакаш байни қавми саркаш ва пайғамбари Аллоҳ ба интиҳо расида, ояти навбатӣ аз саршавии азоби онҳо хабар медиҳад.

فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَّتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّمْطَرُنَا بَلْ هُوَ

مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ ۖ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾

Фа ламма раавҳу ъāриза-м мустақбила авдиятиҳим қолу ҳāзā ъāризу-м мумтирунā. Бал ҳува мастаъчалтум биҳи рихун фиҳā ъāзāбун алим. 24.

24. Пас, чун азоби ваъдадодашударо диданд, ки ба водиҳояшон рӯй овард, гуфтанд: «Ин абрест барои мо бороноваранда». Балки ин азобест, ки ба шитоб онро металабидед, ки дар он азоби дарднок аст,

Бинобар хабарҳои ривоятшуда омадааст, ки дар замони ҳазрати Ҳуд (а) хушксолӣ ҳукмфармо буд. Мардум ба қаҳатӣ дучор гардида, ба борон эҳтиёҷи зиёд доштанд. Он қавм бинобар одате, ки доштанд, барои дуё кардан вакили худро ба кӯҳи Мухра фиристоданд. Ў баъди як моҳ ба он кӯҳ рафта, дуё карда, бо илтиҷо гуфт: «Ё Аллоҳ! Қавми Одро сероб соз!». Дар он асно

болои ӯ якчанд намуд абр пайдо шуд ва овозе аз ғайб шунид, ки аз ин абрҳо кадомро меҳаҷиб иштиёр кун. Ӯ як абри сиёҳро иштиёр кард. Ин абр ба водие, ки қавми Од зиндагӣ доштанд, равон шуд. Чун он қавм дар осмон абри сиёҳро диданд, ки ба сӯи водии онҳо ҳаракат дорад, шоду масрур гаштанд. Гумон карданд, ки ин абри борондиханда асту заминҳо шодобу обшор мегарданд ва зиндагӣ рӯ ба беҳбудӣ меоварад. Ҳазрати Ҳуд (а) ба онҳо гуфт, ки ин абр на он абрест, ки шумо гумон доред, балки он азобест, ки ҳар дам вуқӯи онро аз ман талаб мекардед. Акнун тӯфони азоби илоҳӣ болои шумо фуру мерезад, Ҳоло азоб дар намуди вазидани бод аст ва дар он ҳалоки дардноки шумост. Бигӯед, ки аз дастатон чӣ меояд?

تَدْمِرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا مَسَكِنُهُمْ كَذَلِكَ

نَجَزَى الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ

Тудаммиру кулла шай-и'м би амри Раббиха фа асбаҳу' ла юрб илла масакинуҳум. Казāлика наҷзи-л-қавма-л-мучримин. 25.

25. ба фармони Парвардигори ҳеи ҳар чизро ҳалок мекунад. Пас, чунон гаштанд, ки чизро дида намешуд, магар масканҳои харобаи онҳоро. Ҳамчунон гуруҳи гунаҳкоронро ҷазо медиҳем.

Ҳазрати Ҳуд (а) гуфт, ки он азоб вазидани бодест, ки ба амри Парвардигор ҳар чизи дар роҳаш омадаро аз қабили одамон, чорпоён, дарахтон ва ғайра хароб мекунад.

Ибни Аббос (р) гуфт: «Аввал боди харобкунанда вазидан гирифт, онҳо ба хаймаҳои хонаҳои худ даромада, ба дарҳояшон кулф заданд. Шамол дару хонаҳои онҳоро аз ҷой барканда, мардону чорпоёнро ба осмон бардошта, мисли пар дар парвоз андохта, сипас онҳоро сарозер бар замин зад, ки ба хок яксон гаштанд. Бар асари гумроҳиву ҷоҳилӣ ва гунаҳкорию саркашиё, ки доштанд, ба ҷуз вайронаву харобазор чизи дигар аз онҳо боқӣ намонд. Ҳар кӣ саркашу гунаҳкор бошад, бо ҳамин гуна сахтгирӣ азоб хоҳад шуд».

Дар Тафсири Розӣ омада, ки мақсад аз ёдрас кардани қиссаи қавми Од дар ҳафв андохтани мушрикони Макка аст, ки хатои қавми Од кардари инҳо такрор накунад. Қиссаи мазкур дар дигар сураҳо тафсили бештар ёфтааст.

وَلَقَدْ مَكَّنَّهُمْ فِيمَا إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَرًا وَأَفْئِدَةً

فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَرُهُمْ وَلَا أَفْعِدَتُهُمْ مِّنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا

تَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾

**Ва лақад макканнāхум фи мāи-м макканнāкум фиҳи ва
чаъалнā лахум самъа-в ва абсōра-в ва аф-идатāи фа мā
агнā ъанҳум самъухум ва лā абсōрухум ва лā аф-
идатухум-м миң шай-ин из кāну ячҳадūна би āйāтиллāҳи
ва ҳāқа биҳим-м мā кāну биҳи ястаҳзиун. 26.**

**26. Ва батаҳқиқ, онҳоро дар он чиз чунон қудрат додем, ки
шуморо дар он қудрат надодаем. Ва барои онҳо гӯш ва чашимо ва
дилҳо додем, пас, аз онҳо на гӯшашон ва на чашимонашон ва на
дилҳои онон чизеро беҳочат насохт. Зеро суханҳои Аллоҳро
инкор мекарданд ва (ба сабаби) он, чизе, ки ба он истехзо
мекарданд, онҳоро фаро гирифт.**

Аллоҳ таъоло аз қавми Оде, ки дар мулки Ирам зиндагӣ доштанд, хабар дода, ба Ҳабиби Худ (с) гуфтааст, ки дар ҳақиқат мо он қудрату тавоноие, ки ба қавми Од дода будем, ба аҳли Макка надодаем. Болои фарохрӯзию дарозумрӣ онҳоро аз дигар неъматҳо низ, ба мисли гӯш барои шунидан, чашм баҳри дидан ва дил барои тасдиқ кардан бонасиб гардонидаем, то ин ки ин неъматҳо барои шинохтани Ё таъоло далел бошанду неъматдиҳандаро бишносанд. Аммо афсӯс, ки онҳо чуноне лозим буд, ин неъматҳоро истифода бурда натавонистанд. Дар қалбашон на нури имону на ёди Худову на ҳароси рӯзи қиёматро, балки муҳаббати дунёро маъво доданд. Ба ин кирдори ношоистаашон бар зиёни нафсҳои худ кор карданд. Ба сухани Аллоҳ бовар накарданд, расули Ё таъолоро дурӯғгӯй шумориданд ва аз фасодкорӣ фосиқию фоҷиравӣ боз намонданд. Бинобар ин, азоби илоҳӣ, ки ҳазрати Худ (а) ба онҳо хабар дода буд, нозил гардиду онҳоро гирифт.

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقَرْيِ وَصَرَفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾

**Ва лақад аҳлакнā мā ҳавлакум-м мина-л-қурō ва
саррафна-л-āйāti лаъаллаҳум ярҷиъун. 27.**

27. Ва батаҳқиқ, он чӣ аз деҳаҳое ки атрофи шумо аст, ҳалок кардем ва ба тақрор аломатҳои гуногунро давр додем, шояд ки онҳо (аз куфр) бозгарданд.

Бори дигар Аллоҳ таъоло дар ин оят барои тарсонидани кофирони Макка гуфтааст, ки ба таҳқиқ ба ғайри қавми Од дигар иқоматгоҳҳоро, ба мисли деҳаҳои қавмҳои Самуд, Сабо ва қавми Лут (а)-ро, ки онҳо дар атрофи шумо (ай аҳли Макка) ҷойгир буданд, ҳалок кардем. Ин хитоб ба аҳли Макка ба ин хотир аст, ки онҳо ҳангоми сафар аз ин харобазорҳо мегузаштанд ва он харобаҳоро бо чашми худ медиданд, то бошад, ки ибрат гиранд. Илова бар ин, Аллоҳ таъоло гуфтааст, ки ин мавъизаҳоро бо ҳуҷҷатҳо, бо далелу бурҳонҳои возеҳ барои шумо баён намудам, шояд ки аз роҳи хато боз гашта, аз куфрварзӣ даст бикашед.

فَلَوْلَا نَصْرُهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا ؕ اِلٰهَةً ۖ بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ ۚ

وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ

Фа лав лā насараҳуму-л лазӯна-т-тахазӯ миғ дӯниллāҳи қурбāнан āлиҳаҳ. Бал заллӯ ӯанҳум. Ва зāлика ифкуҳум ва мā кāнӯ яфтарӯн. 28.

28. Пас, чаро ононе ки аз ғайри Аллоҳ барои тақарруб ба Аллоҳ маъбудон гирифтанд, онҳоро мадад накарданд, балки аз назари онҳо гум шуданд? Ва ҳамин аст дурӯғи онҳо ва он чӣ, ки бармебофтанд.

Вақто ки худобехабарҳо барои худ ғайри Аллоҳро дӯст интихоб намуданд, фиристодагони Аллоҳ ин қавмҳои саркашро ба роҳи рост даъват намуда, аз бутпарастӣ манъ месохтанд, онҳо мегуфтанд: «Мо барои ба Худо наздик гардидан бутҳоро мепарастем. Умед дорем, ки онҳо моро ба Аллоҳ наздик мекунанд ба ин васила дараҷаҳои баланд насибамон мегардад». Чун дар қиёмат онҳо гирифтори ҷазо мегарданд, Аллоҳ таъоло ба онҳо меғӯяд, ки **Кучо шуд маъбудҳои онҳо, то ёрию нусрат ба онҳо расонанд.**

Имрӯз, ки онҳо ба ин сахтӣ гирифтори гаштаанд, дӯстонашон кучо ғайб заданд? Ҳеҷ набошад ақаллан барои раҳиҳои онҳо заррае ҳаракат кунанд! Ин ваъдаи Худованд ҳақ асту, албатта, мешавад!

**Дӯст он бошад, ки гирад дасти дӯст,
Дар парешонҳолию дармондагӣ.**

(Саъдӣ)

Ин ояти карима барои мушрикон ва онҳое ки барои ба Аллоҳ қариб гардидан дар байни худ ва Худо чизеро восита дониста, аз ҳад зиёд ба онҳо эътибор медиҳанд, як ҳушдори сахтест, зеро сухани Худованд аст, ки бандаи соlexу парҳезгори ман ба ман наздик аст.

Хулоса, ҳама ашё махлуқи Аллоҳ аст, кулли башар бандаи Ёст ва ҳамаи онҳо ба раҳмати Парвардигор ниёз доранд, онҳо лоиқи парастии нестанд. Ҳурмат, эҳтиром, бузургдошт андоза дорад, набояд аз он таҷовуз кард ва нашоёд худро мустаҳқиқи гуноҳ қарор дод.

Маълум шуд, ки мувофиқи ақидаи саҳеҳи исломӣ бут ва бутпараст ҳеҷ қадру эътиборе надорад.

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ

قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿٢٩﴾

Ва из ҷарафна илайка нафара-м мина-л-чинни ястамиъуна-л-Қур-āна фа ламма ҳазаруҳу қолӯ анситу.

Фа ламма қузия валлава илā қавмиҳим-м мунзирин. 29.

29. Ва (ёд кун) чун нафаре чанд аз чинро ба сӯи ту мутаваҷҷеҳ сохтем, то ин ки Қуръонро бишнаванд, пас, чун назди ӯ ҳозир шуданд (ба ҳамдигар) гуфтанд: «Хомӯш бошед» (то бишнавем).

Пас, чун (қироъат) тамом шуд, ба сӯи қавми худ чун тарсдиҳанда бозгаштанд.

Аллоҳ таъоло ба Ҳабиби худ (салаллоҳу алайҳи васаллам) фармудааст, ки ба ёд ор, чун чинҳо барои дарёфти воқеаи муҳим ба сайри олам баромаданд, роҳи онҳоро дар он чое, ки ту каломӣ моро меҳондӣ, ба сӯи ту гардонидем, то аз ту Қуръонро бишнаванд. Ин ҳодиса вақте рух дод, ки чинҳо мавриди ҳуҷуми ситорагони паррон (метеорҳо, шихобҳо) қарор мегирифтанд, дигар аз осмон хабаре дуздида наметавонистанд. Онҳо хулоса карданд, ки табодуллоти азиме дар олам ба вуқӯъ омадааст. Пас, барои маълум кардани ҳақиқат аз машриқ то мағриб ба ҷустуҷӯ баромаданд. Як гурӯҳи даҳнафараи онҳоро Аллоҳ таъоло ба сӯи Ҳабибаш (с), ки дар ин асно баъди бозгашт аз Тоиф дар Нахла ном мавзеъ дар намози таҳаҷҷуд Қуръон тиловат мекард, мутаваҷҷеҳ сохт. Чун тиловати каломӣ Раббониро шуниданд, баъзе ба баъзеи дигарашон гуфтанд, ки сукут кунед, то ин ки қироъатро бишнавем!. Аз шунидани ояти Қуръон чинҳо як лаззату

ҳаловати фараҳбахш эҳсос намуда, гуфтанд, ки акнун сабаби ба осмон рафта натавонистани мо маълум гардид, ки он нузули Қуръон будааст. Ин суҳанҳоро гуфта, ба дил тасдиқ карданду имон оварданд. Чун аз шунидан фориғ гардиданд, ба сӯи қавми хеш бозгаштанд ва аз азоби Аллоҳ таъоло онҳоро хабар доданд.

Дар «Тафсири Розӣ» омада, ки ҳамдигарро даъват намудани онҳо баъди имон оварданашон буд ва онҳо бо ҳамқавмони худ.....

قَالُوا يَنْقُومَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا

بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ

**Қолу' йā қавманā иннā самийнā китāбан унзил мийм
баъди Мӯсā мӯсаддиқа-л-лимā байна ядайҳи яҳдӣ ила-л-
ҳаққи ва илā тарӣқи-м мустақим. 30.**

**30. Гуфтанд: «Эй қавми мо, албатта, мо Китоберо шунидем, ки
баъди Мӯсо фуруд оварда шудааст, тасдиққунандаи
китобҳоест, ки пеш аз худ буд ва ба сӯи ҳақ ва ба сӯи роҳи рост
ҳидоят мекунад.**

Чамоъаи даҳнафараи чинҳо ба сӯи қавми худ баргашта, мужда доданд, ки эй ҳамқавмон, мо як китоби маҷид ва хушнудкунандаро шунидем, ки он ба расули баъди Мӯсо (а) нозил гардидааст. Он (мусҳаф) китобҳои пеш аз худ нозилшударо чун «Таврот»-у «Инҷил» тасдиқ мекунад ва махлуқотро ба сӯи ростӣ ҳидоят менамояд. Ақидаро аз ҳар гуна олоиш пок сохта, ба сӯи дини беандоза росту дурусту комили Аллоҳ таъоло, яъне дини мубини Ислом раҳнамоӣ мекунад.

Дар китобҳои собиқ ҳеҷ як китоб чун «Таврот»-и ҳазрати Мӯсо (а) дарбаргирандаи ҷамиъи ҳукмҳо ва шароитҳо набуд ва кулли анбиёи (баъд аз Мӯсо (а) фиристода шудаи) бани Исроил ба он амал намуданд. Ҳазрати Исо ибни Марям ҳам, фармуд, ки ман барои табдили «Таврот» наомадаам, балки омадам, то онро мукамал созам. Аз замони ҳазрати Мӯсо (а) ин ҷониб фақат «Таврот» шуҳрат дошт. Аз ҷумла, дар ҳамин китоб пешгӯӣ ва башорати фиристода шудани Пайғамбари охируззамон (с) ба лафзи «Эй Мӯсо, мисли ту расуле хоҳам фиристод», баён гардида буд. Боз шарҳи ин ҳадис васеътар дар сураи «Ҷин», иншоаллоҳ, хоҳад омад. Ба ҳар тақдир, мо ба вучуди махлуқи Аллоҳ таъоло, ки чин аст, имон дорем. Даъвати чинҳо бо ҳамқавмони худ давом дорад.

يَقُولُ مَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِّن ذُنُوبِكُمْ

وَيُجْزِيَكُم مِّنْ عَذَابِ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾

**Йа қавманā аҷибӯ дāъияллоҳи ва āминӯ биҳи яғфир
лакум-м миң зунубикум ва юҷиркум-м мин ъазāбин
алим.31.**

*31. Эй қавми мо, даъватқунандаи ба сӯи Аллоҳро иҷобат кунед
ва ба ӯ имон оред, то барои шумо Аллоҳ баъзе аз гуноҳҳоятонро
биёмӯрзад ва шуморо аз азоби дарднок паноҳ диҳад».*

Чинҳо бо роҳи тарғиб ба ҳамқавмони хеш гуфтанд, ки ҳазрати Муҳаммад (с)-ро иҷобат кунед ва пайғамбарии ӯро тасдиқ кунед, ки шуморо ба сӯи Аллоҳ таъоло меҳонад. Агар чунин кунед, Аллоҳ таъоло гуноҳҳои шуморо, ки дар вақти гирифтори куфр буданатон содир карда будед, мағфират мекунад. Ин аст баракати Ислому овардани шумо. Ҳамчунин аз азоби дардноки Ҷаҳаннам наҷот ёфта, дар паноҳи Аллоҳ таъоло қарор хоҳед гирифт. Гуфтугу байни чинҳо идома дорад:

وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ

أَوْلِيَاءَ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

**Ва ма-л лā юҷиб дāъияллоҳи фа лайса би муъҷизин
фи-л-арзи ва лайса лаҳу миң дӯнихӯ авлийāъ. Улāика фӣ
залāли-м мубīн. 32.**

*32. Ва ҳар кас даъватқунандаи Аллоҳро қабул накунад, пас, ӯ бо
гурехтан дар Замин Аллоҳро оқизқунанда нест ва ӯро ба гайри
Аллоҳ мададгоре нест. Он ҷамоъат дар гумроҳии ошкоранд.*

Ин оят давоми ояти 31 аст. Аллоҳ таъоло дар ин оят фармудааст, ки агар шахсе (бигзор ҷин бошад) ба Аллоҳ таъоло имон наорад ва даъвати расули ӯ таъолоро напазирад, ба ин феъли худ Аллоҳро оқиз гардонида наметавонад. Аз ин, ки ҳангоми сӯи осмон рафтан шиҳоби ситорагон шуморо месӯзанд, гумон мебаред, ки ӯ таъоло фақат дар осмонҳо қодирҳасту халос? Яқин бидонед, ки Замин ҳам мулки Худовандасту дар итоъати Аллоҳ таъолост, дигар ҷойи гурез надоред. Агар онро (яъне, шиҳобро дар Замин) ба иқоби шумо равона намояд, ҷи кор карда

метавонед? Бо фирор карданатон ба сӯи замин гумон мебаред, ки ӯ таъолоро очиз мегардонед? На! Инро бидонед, ки ба ҳар кучое мегурезед, дар қабза ва тасарруфи Аллоҳ таъоло қарор доред. Чуз ӯ шуморо дар дунё ва охират ёвару мададгоре нест! Дар натиҷа маълум гардид, ки агар инсу чин даъваткунандаи Аллоҳро эътироф накунад ва ба ӯ пайравӣ нанамоянд, яқин донанд, ки зиёнкоранд.

Дар ҳамин ҷо баёни аҳволи чинҳо хотима ёфт ва бо далелҳо аз қудрат ва ваҳдонияти ӯ таъоло сухан оғоз меёбад.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَكُنْ يَخْلُقْهُنَّ

بِقَدْرِ عَلَى أَنْ تُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾

А-ва лам ярав анналлоҳа-л-лазӣ халақа-с-самāvāti ва-л-арза ва лам яъя би халқиҳинна би қодирин ъалā ай юҳйия-л-мавтā. Балā иннаҳу ъалā кулли шай-иң қадӣр.33.

33. Оё надиданд, ки албатта, Аллоҳ он Зотест, ки осмонҳо ва Заминро офаридааст ва ба офаридани онҳо монда нашудааст, бар ин ки мурдагонро зинда кунад, тавоност? Оре, дарҳақиқат, ӯ бар ҳама чиз қодир аст.

Он инкоркунандагони қиёмату зинда гардонидан баъди миронидан, магар фикр накарданду надонистанд, ки Аллоҳ таъоло қодиру тавоност ва ӯ он чунон Худоест, ки бидуни заҳмату меҳнат, мондашавӣ ва машаққат осмонҳо ва Заминро офарид? Барои ӯ таъоло ҳисобу китоби бандагон ва аз нав зинда гардонии мурдагон ҳеҷ мушкиле надорад. Касе дар ин амр ӯро очиз ҳам гардонида наметавонад. Чуноне ки мардумро халқ кард ва миронид, боз метавонад бе монеъа онҳоро аз сари нав зинда гардонад. Зеро ӯ бар ҳама кор тавоност. Аз ин оят ақидаи яҳуд ботил мегардад, ки онҳо мегӯянд: «Вақто ки ӯ таъоло дунёро дар шаш рӯз офарид ва чун монда шуд, рӯзи ҳафтум истироҳат кард». Онҳо магар дарк накарданд, ки сифатҳои Аллоҳ таъоло мисли сифатҳои махлуқот нест, ки бо шуғл варзидан монда шавад? Маълум гардид, ки ҳар кас, ки қавли Қуёнро дурӯғ шумораду тавба накарда, бо ҳамон ақидаи ботил ҳаёти худро падруд гӯяд, дар охират ба чуз Ҷаҳаннам дигар маъво надорад. Зоте, ки холиқи осмонҳо ва Замин аст, дар офариниши онҳо мондаву хаста нашудааст, чӣ сон метавон гуфт, ки баъд аз мурдани инсонҳо онҳоро аз нав зинда карда наметавонад?

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ

وَرَبَّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾

Ва явма юъразу-л-лазйна кафару ъала-н нари алайса ҳаза би-л-ҳаққ. Қолу балā ва Раббинā. Қола фазуқу-л ъазāба би ма кунтум такфурун. 34.

34. Ва рӯзе ононе, ки кофир шуданд, ба нор пеш оварда мешаванд (аз онҳо савол мешавад). «Оё ин ваъда ҳақ нест?». Гӯянд: «Оре, қасам ба Парвардигори мо (рост аст)!». Гӯяд: «Пас, ба сабаби он чӣ куфрон мекардед, азобро бичашед!».

Аллоҳ таъоло мефармояд, ки ай Ҳабибам (с), аҳволи охирати кофирон (мушрикони)-ро ба ёдашон биёр. Вақто ки онҳоро ба оташи Ҷаҳаннам меандозанд, ба онҳо гуфта мешавад, ки оё дар бораи ин азобе, ки чашида истодаед ва бо чашм мебинед, ҳангоми дар дунё буданатон ба шумо хабар нарасида буд? Магар ин нор ҳаққу рост нест? Акнун онро инкор карда метавонед? Аҳли нор дар ҷавоб сухани худро бо қасам таъкид карда гӯянд: «Қасам ба иззати Парвардигор, ки он чӣ чашида истодаем, ҳаққасту рост!». Ин савгандхӯрии онҳо, вақто, ки Дӯзахро аён мебинанд, аз рӯи тамаъ ва ғаразе буд, ки шояд ба ин васила аз азоб раҳо ёбанд. Вале ҳайҳот. Ин аст сазои шахсоне, ки ба азоби илоҳӣ онҳоро бим дода шаваду онҳо мазоху истехзо кунанд. Ба онҳо дар он рӯз гуфта мешавад, ки ба сабаби дар дунё куфр варзиданатон азоби сазоворро бичашед!!! Дар хатми ин сура Аллоҳ таъоло Пайғамбари худ ва тобеъони ӯ (с)-ро, ки муъмину мусалмонанд, тасалли дода, ба сабр даъват менамояд.

فَأَصْبِرْ كَمَا صَبَرِ أُولَؤَالِ الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ

يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ بَلَّغَ فَبَلَّغَ يَهْلِكُ إِلَّا

الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

Фасбир камā сабара улу-л-ъазми мина-р-русули ва ла тастаъчил-л лаҳум. Ка аннаҳум явма яравна ма

йўъадуна лам ялбаъӣ илла с̣аъата-м миъ наҳ̣ар. Бал̣ағ.

Фа ҳал юҳлаку илла-л-қавму-л-ф̣асиқун. 35.

35. Пас, сабр кун, чуноне ки улу-л-азм (Расулони соҳибони мартабаи бузург) сабр карданд. Ва бо шитоб барои онҳо уқубатро талаб макун. Рӯзе, ки он чиро, ки ваъда мешуданд, бинанд, чунон аст, ки онҳо (дар дунё) намондаанд магар соате аз рӯз. Ин (гуна андарзҳо) пайғом расонидан аст. Пас, ҳалок карда нашаванд, магар қавми бадкори фосиқро.

Парвардигор Ҳабиби худ (с)-ро мефармояд, ки ай Муҳаммад, дар ивази озоре, ки аз мушрикони ба ту мерасад, чунон ки расулони собиқи улулъазм: Нӯҳ, Иброҳим, Мӯсо ва Исо (а) аз худ сабр нишон доданд, сабру таҳаммул кун. Чун ошкор гардид, ки инкоркунандагон, хоҳ дар дунё ва хоҳ дар охират, ба ҷазо гирифтор мешаванд, то расидани ваъдаи муайяншуда ту дар муомилаи хуб бош ва дар интиқоми онҳо шитоб макун ва сабрро пешаи худ соз. Зеро, хоҳ нохоҳ, омадани ваъда барои онҳо ногузир аст. Чун онро бубинанд, аз даҳшат тамоми роҳатҳои дар дунё дошташонро фаромӯш созанд. Гӯё дар дунё аз соате беш зинда набуданд. Аллоҳ таъоло дар давоми ояти карима мефармояд, ки ин суҳанҳоро ҳамчун панду насиҳат расонидем ва тамоми баду некро фаҳмонидем ва ҳуҷҷатҳоро барояшон ба тамом во намудему таблиғ фармудем. Акнун барои кофирону фочирон балоҳои ҳалоккунанда ба сабаби он меояд, ки онҳо аз имону тоъати Ӯ таъоло берунанд. Ҳазрати Расулulloҳ (с) ба он амри илоҳӣ амал намуданду ба озори мушрикони сабр варзиданд ва сафи пайғамбарони улулъазм ба он зот муяссар гардид.

Хонандаи мухлис, ақидаатон бояд саҳеҳ бошад, ки низом, оромиву осоиши олам аз баракати дуъоҳои бандагони муқарраб (наздиқкардашуда)-и даргоҳи илоҳист.

Поёни сураи «Аҳқоф». Ва лиллаҳил Ҳамд.